

ΜΕΤΑΒΥ ΘΡΥΑΟΥ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΤΟΥ Κ. ΦΑΝΗ ΜΙΚΑΛΟΠΟΥΛΟΥ

Η ΕΡΩΤΙΚΗ ΖΩΗ ΤΟΥ ΗΡΩΟΣ ΤΗΣ ΑΛΑΜΑΝΑΣ

(Άγνωστες πληροφορίες για τον Άθανάσιο Διάκο)

ΕΙΣ τις προηγούμενες συνέχειες παρακολούθησας τον Διάκο ΩΣ ΚΛΕΦΤΗ, ως αντίδοτο, δηλαδή, έναντι της τουρκικής εξουσίας, ως τον ελεύθερο τηρητή ώριμων ηρωικών παραδόσεων της φυλής του. Ως κλέφτης υπηρέτησε στη συμμορία του Καλογρηού Σάμη, ως κλέφτης ύστερα κατατάχθηκε στη συμμορία του Γούλα, και τέλος ανακηρύχθηκε πρωτοαλληγάρχο στη συμμορία του Σκαλοσόδημου. Έλαβε δε μέρος όχι μόνο σε πλείστες μικροσυμπλοκές με τα τουρκικά άποσπασματα, αλλά και σε μάχες που παρέμειναν ιστορικές στα χρονικά της ελληνικής κλεφτοσύνης, καθώς και στην εξέλιξη της ΓΑΡΒΟΛΙΜΝΗΣ, που έλαβε χώραν στα 1802 (*). Επίσης συμμετείχε, ως επίκουρος, σε πλείστες άλλες φονικές μάχες με τους Κατσαντώνους, και παρενβήθη στο φόνο του Βελή Γκέκα στα 1806, όταν ο Άλης με σνοσημα και φανατισμό είχε άποσπασει την εξόντωση όλων των μεγάλων κλεφτών.

Η δράσις του φοβερού πασά έχει μεγάλη σημασία για την ιστορία της κλεφτοσύνης: Άφου κατέλαβε τη Γιάννενα κι' αναγνωρίστηκε πασάς και γενικός ντερεντάτ ναζήρ (κλεισοφύραξης) στα 1797, μιά από τις πρώτες φροντίδες του υπήρξε κι' η παγίωση της τάξεως στην Ήπειρο, που ποτέ δεν υποτάχθηκε στην τουρκική εξουσία. Τα όρενά ιδίως διαμερίσματα της Θεσσαλίας, της Ήπειρου και της Στερεάς ήσαν στα χέρια και στην εξουσία των κλεφτών. Η ιδιόρρυθμη αυτή κατάσταση ήταν άπορομα μακροχρονίων οικονομικών και γεωγραφικών συνθηκών, την άρχη της δε πρέπει να τη ζητήσουμε πολύ πριν από την άλωσις της Κωνσταντινουπόλεως από τους Τούρκους, άφου από τον ΔΩΔΕΚΑΤΟ αιώνα έχουμε στα ίδια αυτά μέρη ΗΜΙΑΝΕΞΑΡΤΗΤΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ, διοικούμενες και φορολογούμενες από ώρισιμένη τάξη, των ληστροικών οικογενειών. Την άναρχική αυτή κατάσταση παρέλαβαν και σεβάστηκαν μετά τους Βυζαντινούς κι' οι Φράγγοι κι' οι Σέρβοι για μικρό διάστημα κι' οι Τούρκοι. Για τούτο, στα μέρη αυτά βασίλευε πάντοτε μιά πρωτόγονη κατάσταση, μιά άγρια ελευθερία, που έβγαζε όσους τυγχόν περνούσαν από τις επαρχίες εκείνες.

Περιηγητής με όξυτητα παρατηρητικότητα που περιηγήθηκε την Ελλάδα πρό της Έπαναστάσεως, ως έζησε περιέγραψε την κοινωνική σύνθεσι των μέρων εκείνων: «Στη Ρούμελη και στη Στερεά Ελλάδα, το στρατιωτικό πνεύμα του Μεσαίωνα, άνακατωμένο με την άνδρεία και τη ΔΗΣΤΕΙΑ, με τη φιλοξενία και τη ΒΙΑ, με την άμειβη και τη δοκιοσηφία, διατηρήθηκε με όλη τη δύναμη του και παρ' όλους τους διαγμούς των Τούρκων. Οι κάτοικοι των μέρων αυτών άπολαύσαν ένα ΕΙΔΟΣ ΑΓΡΙΑΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ».

Κατά κανόνα δηλαδή, τα περισσότερα όρενά μέρη της Ρούμελης τα διοικούσαν και τα φορολογούσαν ή άπειθαρχητες αυτές συμμορίες, που με τον χρόνο αύξηθηκαν κι' ώργανώθηκαν συστηματικώτερα. Κατά τους χρόνους του πολέμου του 1770 μεταξύ Τουρκίας και Ρωσίας, συνανοτήμε τέτοιες συμμορίες, άριθμούσας άνω των χιλίων πεντακοσίων κλεφτών και τρομοκρατούσας Τούρκους και Ρώσους. Κατά δε τους χρόνους του Άθανασίου Διάκου, ή συμμορίες Κατσαντώνη, Γούλα, Σκαλοσόδημου και πολλών άλλων, έφταναν τον άριθμό των διακοσίων κλεφτών. Άποτέλεσμα τής καταστάσεως αυτής υπήρξε ο ΑΡΜΑΤΩΛΙΣΜΟΣ. Ο άρματωλισμός οδοιαστικός δεν εινε παρά ή έπίσημη άναγκασμένη της κλεφτοσύνης, ώς στρατιωτικό θεσμοί, ένας δηλαδή συνυβιδιασμός, μιά άδυναμία και άσυχρόνομα μιά άδιαφορία, μπορεί να πη κανείς, της τουρκικής εξουσίας για τα μέρη που δεν πρόσφεραν φορολογικώς πολλά στο κράτος και που κατά το πλείστον ήσαν κατοικημένα από Έλληνες.

Άρματωλός συνειπώς εινε ο στρατιωτικός ελόττης μιάς περιοχής, ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΜΕΝΟΣ ως τέτοιος από τους Τούρκους της περιοχής πρώτα, ύστερα από τους Έλληνες προσετώτας και τελευταία από τον κλήρο. Την έξηγησι αυτή έδιναν κι' οι Βενετοί στη λέξι, που γνώρισαν τους άρματωλούς στην Ιταλία, όπου δορούσαν σχεδόν υπό τις ίδιες άπειθαρχητες συνθήκες, υπό τις όποιες και στη Βαλκανική: «Άρματωλός ήσαν οι πρόμαχοι της ζωής και της περιουσίας των κατοίκων, έπιφορισμένοι συγχρόνως και με την έιαπραξη των δημοσίων προσόδων».

Όιες ή μεγάλες στρατιωτικές οικογένειες της έπαναστάσεως άρ-

χωζώς άνηκαν σε ληστροικές οικογένειες που άναγνωρίστηκαν ως ΑΡΜΑΤΩΛΙΚΕΣ και που κληρονομικώς κατείχαν τα άρματωλίκια. Οι Γριβαίοι της Άχαρνανίας, οι Κοντογιάννηδες του Λοιδωρικίου, οι Μπασδέκηδες του Πηλίου, οι Μπουκουβαλίοι και οι Κολοκοτρωναίοι, καθώς και πλείστοι άλλοι, ήσαν αρχικώς κλέφτες, που με το χρόνο άναγνωρίστηκαν άρματωλός.

Άτ' τη στιγμή που οι άρματωλός κατελάμβαναν τ' άρματωλίκια, και' άνάγκη έγινοντο άμειλιχοι έχθροί των κλεφτών. Οι Τούρκοι, καθώς και οι προσετώτες, σ' αυτούς άνέθεταν τη σύλληψη ή την εξόντωση των φοβερών εκείνων στοιχείων, που για διάφορα παραπτώματα ή κατά κληρονομική ήν έξινον περιετρέφαν τα βουνά, ληστεύοντας, άιμαλωπίζοντας και φονεύοντας όσους έφταναν στα χέρια τους. Πολλές φορές οι άρματωλός συνθηκούσαν με τους κλέφτες, χωρίς να το γνωρίζη ή εξουσία. Άλλοτε πάλιν οι άρματωλός έφταναν στη δυσμενεία των Τούρκων, γιατί δεν κατόρθωναν να συλλάβουν ώρισιμένους κλέφτες και κακοποιούς, ή γιατί δεν μπορούσαν να συγγρατήσουν την τάξι στις πρωτόγονες κι' άπειθαρχητες εκείνες περιοχές. Τότε οι Τούρκοι κι' οι προσετώτες προσακούσαν τον ΙΣΧΥΡΟΤΕΡΟ ΚΛΕΦΤΗ του τόπου και σ' αυτόν άνέθεταν τ' άρματωλίκια, άφου προηγούμενος τους προσκυνούσε.

Πολλές φορές οι κλέφτες έπαρναν με το σπαθί τους το άρματωλίκια, έξαναγκάζοντας τους Τούρκους και τους προσετώτες διά της ΒΙΑΣ να τους άναγνωρίσουν. Όταν λ.χ. ο Σκαλοσόδημος έπιασε την Κρυοτάλλω Μπάμπη, μεταξύ των όρων που έθεσε ήταν κι' ή μεσιτεία της Ισχυρής εκείνης οικογενείας στους Τούρκους, όπως του δόσαν το άρματωλίκια του Λοιδωρικίου. Και το κατώφτισε, άφου προσκύνησε τον Άλή Πασά. Το δημοτικό τραγούδι, πολύ χαρακτηριστικά άναπαράσθησε τη φρασεολογία του Σκαλοσόδημου, τη σχετική με το άρματωλίκια. Λέει στην Κρυοτάλλω:

Και σ'ερε μες τους μπηήδες και στο ντιβάν έ-
(φέντη)
να πάη στο Βελή Πασά, να πάη στο Βεζύρη
για να μάς στείλη μπουγιουρντι, να γίνει κα-
(πεσάνιος)
να περπατήσω άρματωλός, να περπατώ
(οικι,
άλλοιώς θα κάψω τα χωριά σ' όλο το βιλίετι,
θα κάνω μάνες δίχως γιουσίς, γυναικίς δίχως
(άντρες,
θα κάνω και μιά παπαδιά να κλαίη στην Άε-
(τοτίνα,
να περπατή, να κλαίγεται, να περπατή να
(κλαίη).

Στις άπειλές αυτές ύπέκυψαν, κι' ο Σκαλοσόδημος έγινε άρματωλός Λοιδωρικίου διά της βίας, ως ο Ισχυρότερος κλέφτης, διατήρησε δε το άρματωλίκια έπί πέντε χρόνια.

Έτσι, με πολλή εύκολία ένας κλέφτης μπορούσε να γίνη άρματωλός και αντίθετος. Πολλά παραδείγματα μάλιστα μάς πείθουν πως άπάνω στο χρόνο άλλαξαν τρεις άρματωλός σ' ώρισμένες περιοχές. Άλλ' ή συχνές αυτές άλλαγές είχαν καταστήσει τη ληστεία ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ, άφου έφεραν στο άρματωλίκια. Τα Ισχυρότερα και πιο φιλελεύθερα στοιχεία των περιοχών που προαναφέραμε, έπεδίοντο στην κλεφτοσυρία ΤΙΜΗΤΙΚΩΣ. Για τούτο κι' ή δημοτική ποίηση μόνον ΚΛΕΦΤΕΣ έξύμνησε. Οι ήρωικοί χρόνοι της έθνότητος δεν εινε οδοιαστικός παρά οι χρόνοι της ελληνικής κλεφτοσύνης. Όσο κι' αν θέλουμε να δώσουμε στις λέξεις άλλη σημασία, ή οδοία μένει μία: Η ΔΗΣΤΕΙΑ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑΣ ΕΔΩΣΕ στην Ελλάδα τη λευτεριά της. Κι' εινε δικη ο γρηαός εκείνος κλέφτης, ο γιομάτος πληγές από την Έπαναστάσι, που πρώτος έπί Όθωνος άποκεφαλίστηκε ΩΣ ΔΗΣΤΗΣ και που πριν πέσει το πεπιδί στο λαμό του, πρόσφερε τη φοβερή, μιά γιομάτη αλήθεια φρασί, άνακεφαλαιώνοντας συγχρόνως και την ιστορία της κλεφτοσύνης:

— Σκοτώνετε την τέχνη (*) που σ'ας λευθέρωσε!
ΦΑΝΗΣ ΜΙΚΑΛΟΠΟΥΛΟΣ

(*) Με τη λέξι «τέχνη» έννοοσε το έπάγγελμα.

ΓΑΛΛΙΚΕΣ ΠΑΡΟΙΜΙΕΣ

- Με το λιμάριμα κι' ο λιοτός γίνεται βελόνα.
- Ο καλός λόγος έχει τέσσερα ποδάρια κι' ο καλός ένάμιου.
- Το λίγο βιός έχει και λίγη σκοτοφιά.
- Ο ξεχαρβαλωμένος ο τροχός τρίζει πάντα περισσότερο.

Τύπος Έλληνας Κλέφτης.
(Σκίτσο συγχρόνου έξνης έφημερίδος).

(*) Από το γεγονός αυτό βγάζουμε το συμπέρασμα πως ο Διάκος ήταν άδύνατο να γεννηθήκε στα 1792: Δεν ήταν δυνατόν σε ήλικία μόλις δέκα χρόνων να λάθη μέρος στη μάχη της Γαρβολιμνης, ενώ όλοι οι βιογράφοι του παραδέχονται πως δώδεκα χρόνων μπήκε στο μοναστήρι του Προφήτη Ήλια.